

**PEDAGOG-PSIXOLOGNING KONSULTATIV FAOLIYATI ASOSIDA
KASBIY-SHAXSIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH PSIXOLOGIK
FENOMEN SIFATIDA O`RGANILGANLIGI**

Toshkent amaliy fanlar universiteti "Psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi

Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna

Pedagogika fakulteti Psixologiya yonalishi 2-bosqich

To'ychiyeva Oysha

Annotatsiya. Maqolada mahalliy va xorijiy mutaxassislarning samarali mutaxassisning kasbiy va shaxsiy fazilatlarini haqidagi g'oyalari ko'rib chiqiladi. Shaxsiy va kasbiy fazilatlarini tavsiflashga turli xil yondashuvlarni qiyosiy tahlil qilish amalga oshiriladi. Umumlashtirishga harakat qilindi professional ammo psixolog-maslahatchining shaxsiyatiga qo'yiladigan muhim fazilatlar va talablar va shu bilan mukammal maslahatchisi portretini yarating.

Kalit so'zlar: fenomen, empatiya, kommunikativ soha, faoliyat samaradorligi; kasbiy muhim fazilatlar; psixolog-maslahatchi shaxsiyati va faoliyatiga qo'yiladigan talablar.

“Biz o‘z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug‘ maqsadni qo‘ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug‘beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta’lim va tarbiyani rivojlantirish, sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g‘oyamizning asosiy ustunlari bo‘lib xizmat qilishi lozim”, degan edi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirmonovich Mirziyoyev. Mahalliy va xorijiy psixologiyada ko'plab yondashuvlar mavjud shaxsni o'rganishga, ammo so'nggi yillarda dasturga qiziqish ortdi ushbu psixologik yo'nalishning jihati psixologlarning professional va shaxsiy fazilatlarini o'rganishdir. (G. S. Abramova, N. A. Aminov, R. V. Ovcharova, N.

I. Obozov, M. V. Molokanov, A. N. Moxovikov, R. Kochyunas va boshqalar). Ilmiy-tadqiqot ishlarida ma'lum bir bog'liqlik mavjud psixologning shaxsiy fazilatlari va kasbiy samaradorligi faoliyati (M. V. Molokanov, I. G. sizova, E. V. Yudina va boshqalar). Muvofiq E. V. Yudina, shaxsiy fazilatlar faoliyatning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Psixolog-maslahatchining kasbiy va shaxsiy fazilatlari psixologiyada klassik yondashuvlarning eng mashhur asoschilari: Z. Freyd, K. Yung, V. Frankl, J.-P. Sartr, K. Rodgers tomonidan ajratib ko'rsatilgan.,

Umuman olganda, psixolog-maslahatchi uchun zarur bo'lgan fazilatlar shartli ravishda mumkin.

- * kommunikativ;
- * hissiy-irodali;
- * kognitiv va kognitiv soha

Keling, ushbu sohalarni tashkil etuvchi fazilatlarni ko'rib chiqishga o'tamiz.

1. Kommunikativ soha.

Bizning fikrimizcha, bu soha asosiy sohadir, chunki psixolog-konsultant doimiy ravishda ko'pchilik bilan kommunikativ aloqalarga ega bo'lishi kerak odamlar (mijozlar) tomonidan. Rapportni o'rnatish va uni saqlab qolish qobiliyati —bunday mutaxassis uchun zarur. Shu sababli, eng muhim professional sifat-bu boshqa odamlar bilan muloqot qilish zarurati, ya'ni shaxslararo muloqotga qo'shilish, hamkorlikka yo'naltirilgan bo'lish istagi faoliyat. Ma'lumki, xushmuomalalik professional sohalarda muvaffaqiyatni ta'minlaydi, ularning asosiy xususiyati shaxslararo aloqadir. Biroq, M. R. Bityanova, shuningdek, E. I. Rogovning ishida quyidagilar ko'rsatilgan: affektotimiyaning istalmaganligi to'g'risida (umumiylik omili bo'yicha yuqori ko'rsatkichlar), chunki bu borada yuqori baholarga ega bo'lgan shaxs ta'sirchan tajribalarga moyil bo'lgan va kun davomida kayfiyatning kuchli o'zgarishi bilan ajralib turadigan omil. Haddan tashqari xushmuomalalik E. I. Rogov o'ziga xos xususiyatlardan kelib chiqqan shaxsning deformatsiyasiga ishora qiladi kasbiy faoliyat Yuqoridagi xususiyat u o'qituvchining kasbiga nisbatan o'rganilgan, ammo psixologning kasbiy faoliyatida uning yolg'onligini

hisobga olgan holda, buni ta'kidlash mumkin psixologning shaxsiyati uchun ham istalmagan. Maslahatchi psixologning keyingi muhim sifati bu qobiliyatdir empatiyaga. Ba'zi tadqiqotchilar (N. A. Aminov, M. V. Molokanov, K. Rod jers) empatiyaning maxsus shakllari sifatida ajralib turadi: empatiya-Pereseriyasi boshdan kechirgan bir xil hissiy holatlarning sub'ekti sifatida yashash boshqa odam, his qilish va u bilan identifikatsiya qilish orqali; hamdardlik — mavzuning his-tuyg'ulariga nisbatan bir xil hissiy holatlarni boshdan kechirishi boshqa, affektiv yo'nalishlarni tushunish qobiliyati; intellektual jarayonlarga asoslangan kognitiv empatiya (taqqoslash, analogiya va tahlil); predikativ empatiya, bu asrning odamining boshqasining affektiv reaksiyalarini bashorat qilish qobiliyati sifatida namoyon bo'ladi; empatiya ijtimoiy sifatida mavzu, go'yo asrning boshqa odamining ichki dunyosini qayta tiklaganida tushuncha; empatiya-bu boshqasining his-tuyg'ularini boshdan kechirganda paydo bo'ladigan hissiy holat; psixoanalizda empatiya shifokorning mulki sifatida qaraladi bemor bilan o'zaro aloqada, aks ettiruvchi empatiya sifatida, qobiliyat sifatida himoya mexanizmlarining deformatsiyasi paytida odamni tushuning va hokazo. Maslahat jarayoniga qaytsak, shuni ta'kidlash kerakki, hamma uchun maslahat berish bosqichlarida psixologlar turli xil usullarni qo'llaydilar. Bularga empatik tinglash, mijozni qabul qilish va boshqalar kiradi psixologik maslahat usullari: qo'shilish, tuzilish, savol berish, aniqlashtirish, sukut saqlash, his-tuyg'ularni aks ettirish.

2. Hissiy-ixtiyoriy soha.

Ushbu guruhga quyidagi fazilatlar kiradi:

— O'z-o'zini tartibga solish-his-tuyg'ularingizni, xatti-harakatlaringizni boshqarish qobiliyati.

- Mas'uliyat-sizning harakatlaringiz uchun javobgar bo'lish qobiliyati. E. E. Smirnova amaliy shaxsiy xususiyatlarni eksperimental o'rganishda psixologlar empirik ravishda shuni ko'rsatdiki, ko'proq xarakterlanadigan mutaxassislar yuqori mas'uliyat bilan, yuqori darajadagi professional darajadagi ishlarni bajaring Bundan tashqari, agar yo'q bo'lsa, bu ko'rsatilgan yoki boshqa professional zarur sifat spe sialistning uni

mas'uliyat kabi axloqiy fazilatlar bilan almashtirish istagi bor uning ishi uchun, burch tuyg'usining kuchayishi. Shunday qilib, javobgarlik siz etishmayotgan fazilatlarga nisbatan kompensatsion funktsiyani to'ldirasiz,

3. Kognitiv va kognitiv soha.

Uni tavsiflovchi asosiy fazilatlar:

- sog'lom fikr;

- tirik, aqlni qidiruvchi;

- aqlning moslashuvchanligi, bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilish qobiliyati;

- tafsilotlarga e'tibor;

- ijodkorlik-muammolarni ijodiy hal qilish qobiliyati. Psixolog-maslahatchi faoliyatida bu bir nechta farazlarni ilgari surishda ham namoyon bo'ladi.

Shaxs ko'p jihatdan kommunikativ faoliyatning mahsuldorlik darajasini, kerakli va zarur shaxsiy faoliyatdan tashqari belgilaydi fazilatlar ba'zi tadqiqotchilar psixolog-maslahatchiga kasbiy faoliyatni samarali bajarishga xalaqit beradigan bir qator salbiy fazilatlarni ajratib ko'rsatishadi (N. A. Aminov, M. V. Molokanov, E. E. Smirnova, yu. V. Emelyanov). Psixolog-maslahatchining salbiy fazilatlariga hissiy charchashga moyillik, yuqori darajadagi tashvish, uyatchanlik kabi shaxsiy xususiyatlar kiradi. Mahalliy olimlar tomonidan maslahatchi psixologlarning shaxsiy xususiyatlarini o'rganish asosan xorijiy tadqiqotchilarning g'oyalariga mos keladi. Ular ular balog'at, maslahatchining etukligi, uning istagi kabi fazilatlarni nomlashadi o'z-o'zini anglash, haqiqiylik (haqiqiylik), g'amxo'rlik, hamdardlik, ishonch va mijozga ishonish, qadrsiz munosabat, tushuncha va boshqalar.

Xulosa

Xulosa qilib shuni ta'kidlashimiz mumkin-ki shaxsiy va kasbiy fazilatlarni tavsiflashga turli xil yondashuvlarni qiyosiy tahlil amalga oshirishimiz mumkin. Psixolog-maslahatchining shaxsiyatiga qo'yiladigan muhim fazilatlarni ko'rib chiqtik Undan tashqari psixolog-maslahatchi uchun zarur bo'lgan fazilatlarni 3 bo'g'inga bo'lib

o`rgandik. : Z. Freyd, K. Yung, V. Frankl, J.-P. Sartr, K. Rodgers N. A. Aminov, M. V. Molokanov, E. E. Smirnova, yu.V. Emelyanov kabi ko`plab olimlarni olib brogan tadqiqotlarini o`rganib chiqtik.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abramova G.S. Prakticheskaya psixologiya / G.S. Abramova. – M.: Akademicheskij Proekt,
2. Aminov N.A. O komponentax special'ny'x sposobnostej budushhix shkol'ny'x psixologov / N.A. Aminov, M.V. Molokanov // Psixologicheskij zhurnal. – № 5. – 1992.
3. Antonova N.V. Problema lichnostnoj identichnosti // Psixologiya samosoznaniya: xrestomatiya / Red. D.Ya. Rajgorodskij. – Samara:
4. Verbiczkiy A.A. Formirovanie poznavatel'noj i professional'noj motivacii studentov / A.A. Verbiczkiy, T.A. Platonova. – M.: NII vy'sshej shkoly', 1986.
5. Elizarov A.N. Telefon Doveriya: rabota psixologa-konsul'tanta s roditelyami v situacii roditel'sko-yunosheskix konfliktov // Voprosy' psixologii. – 1995. – № 3.
6. Kochyunas R. Osnovy' psixologicheskogo konsul'tirovaniya: per. s lit. / R. Kochyunas. – M.: Akademicheskij Proekt, 2000.